

Serbest veteriner hekimlerin deontolojik perspektiften tutum ve davranışlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma: Aydın ili örneği

Aysun Koç¹, Pınar Ayvazoğlu-Demir²

¹Deontoloji Anabilim Dalı, Veteriner Fakültesi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye

²Hayvancılık Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı, Veteriner Fakültesi, Kars Üniversitesi, Kars, Türkiye

Anahtar Kelimeler:

veteriner hekim
deontoloji
etik
mesleki örgüt

Key Words:

deontology
ethic
professional organizations
sheep
veterinarians

Received : 15.10.2021
Accepted : 07.03.2022
Published Online : 29.04.2022
Article Code : 1010153

Correspondence:

P. AYVAZOĞLU-DEMİR
(pinardemir80@hotmail.com)

ORCID

A. KOÇ : 0000-0003-0856-9069
P. AYVAZOĞLU-DEMİR : 0000-0003-3354-8489

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Aydın Veteriner Hekimleri Odası'na kayıtlı veteriner hekimlerin “deontolojik hükümler” doğrultusunda tutum ve davranışlarının belirlenmesidir. Bu amaçla etik konuları esas alan anket çalışması 5'li likert ölçeğine göre hazırlandı. Odaya kayıtlı 575 üyeye gönderilen soruları 82 katılımcı yanıtladı. Verilerin analizinde Cronbach alpha değeri 0.80 alındı. Yapılan faktör analizinde soruların 3 faktörde (F1= Ücret, F2= Mesleki tutum-davranış ve F3= Meslek örgütleri) kümelendiği tespit edildi. Yapılan analizde katılımcıların, veteriner hekimlerin asgari ücret tarifesine uyma, mesleği temsil etme ve çalışma saatleri içerisinde iş kıyafeti giyme (beyaz önlük, tulum, operasyon önlüğü vb.), konularında olumsuz yönde tutumları olduğunu düşündükleri belirlendi. Buna karşın katılımcıların, veteriner hekimlerin emek-fiyat performansına göre hizmet vermesi, hasta ve hasta yakınına karşı empati kurma, reklam yasağına uyma, mesleki tecrübelerine saygı gibi konularda ise olumlu yönde tutumları olduğu belirlendi. Sonuç olarak gerek eğitim döneminde gerekse hizmet içi eğitimlerde mesleki etik kavramına önem verilmesinin gerekliliği ortaya çıktı.

An evaluation of the determination of attitudes and behaviors of veterinarians from a deontological perspective: Aydın province

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the attitudes and behaviors of veterinarians registered in Aydın Chamber of Veterinarians line with, deontological provisions“. For this purpose, a questionnaire based on ethical issues was prepared according to a 5-point Likert scale. To the questions sent to 575 registered members of the Chamber and requested to be answered on a voluntary basis were responded by 82 participants. In the analysis of the data, the Cronbach alpha value was 0.80. In the factor analysis, it was determined that the questions were clustered in 3 factors (F1=wage, F2=professional attitude-behavior and F3=professional organizations). In the analysis, it was determined that the participants thought that veterinarians had negative attitudes about complying with the minimum wage specification, representing the profession, wearing work clothes during working hours (white coat, overalls, operation apron, etc.). On the other hand, it was determined that the participants thought that veterinarians had positive attitudes on issues such as serving according to labor-price performance, empathizing with patients and their relatives, obeying the rules of prohibition of advertising, and respect for their professional experience. As a result, it was revealed that the concept of professional ethics should be given importance both in the education period and in-service training

GİRİŞ

Deontoloji, genel anlamda ödev bilgisi anlamına gelmekle beraber (1), Eski Yunanca'da “gereklilik, zorunluluk” anlamına gelen “deontos” ile, “bilim, bilgi” anlamına gelen “logy” sözcüklerinden oluşmuştur. Sözcük anlamı “ahlaki zorunluluk ya da görevlerin teorisi-bilmi” ni ifade etmektedir (2,3). Terim ilk defa 1834 yılında Jeremy Bentham tarafından “yükümlülükler bilgisi” anlamında kullanılmıştır. Bu çerçevede deontoloji “ne yapmalı” ya da “ne yapmamalı” sorularına toplumun belirlediği ve ayrıca yaptırımlarla donatılmış kurallar bütünüdür (4). İngiliz filozofu Bentham'ın ölümünden iki yıl sonra yayımlanan “Deontoloji ya da Ahlaklılık Bilmi” kitabında “etiğin yararı bir sistemini” ifade etmek amacıyla kullanılan terim,

“görev” fikrine ağırlık veren bir etik sisteminin adı olarak kabul edilmiştir (2).

Eski kaynaklarda hekimlerin görev ve sorumluluklarından bahsedildiği, tıbbi deontolojinin Hipokrat (M.Ö. 460-377) ile başladığı kabul edilmektedir (5). Mesleki görevler, bilgisi; mesleki davranış ya da meslek ahlakı” anlamında kullanılan “tıbbi deontoloji”, adı altında “hekimin mesleki etkinlikleri sırasında uymak zorunda olduğu yasal ve ahlaki yükümlülükleri ve hastalarına, meslektaşlarına karşı ödevleri içeren normatif bilgileri ifade etmektedir (2). Erdem (2006)'e göre; felsefe alanında geniş kullanım alanı bulan “deontoloji” sözcüğü; özellikle tıpta hekimler tarafından “Tıbbi Deontoloji” şeklinde kullanılmakta ve hekimlerin bilmek-uygulamak zorunda oldukları

etik ilke ve kuralların neler olduğunu bildiren dizge anlamına gelmektedir (6).

Türkiye’de 1954 yılında yürürlüğe giren “6343 Sayılı Kanun” ile kuruluşu gerçekleşen Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB); “Veteriner hekimleri arasında mesleki deontoloji ve dayanışmayı korumak, veteriner hekimliğin kişi ve kamu yararına gelişimini sağlamak ve meslek mensuplarının hak ve yararlarını güvence altına almak amacıyla yapılandırılmış kamu tüzel kimliğine sahip bir meslek kuruluşudur” olarak görev tanımlaması yapılmıştır (7).

Türkiye’de 1954 yılında Türk Veteriner Hekimleri Birliği’nin kurulmasını müteakip, aynı yıl içinde 16 veteriner hekimleri odası kurulmuş ve faaliyetlerine başlamışlardır. Aydın Veteriner Hekimleri Odası’nın kuruluşundan önce Aydın iinde hizmet veren veteriner hekimler, İzmir Bölgesi Veteriner Hekimleri Odasına bağlı olarak çalışmışlardır. Aydın Veteriner Hekimleri Odası (AVHO) 1994 yılında kurulmuştur (7). Yine aynı yıl “Veteriner Hekimliği Deontoloji Yönetmeliği”, Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve uygulamaya konulmuştur.

Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlığına 27.08.1982 tarih ve 225/82 sayılı ile verilen raporda veteriner hekimliği deontolojisi şu şekilde tanımlanmıştır: “Ahlak ve moral prensiplerine dayanan Deontoloji, yapılması gereken ödevleri konu alan bir daldır. Veteriner hekimlerin birbirlerine, hasta sahiplerine, diğer meslek sahiplerine ve devlete karşı görev ve sorumluluklarını, davranışlarını inceleyen Deontoloji, veteriner hekimin milletine ve insanlığına yararlı olabilme yollarını öğretmektedir” (2).

Dünya Veteriner Hekimleri Birliği’nin (World Veterinary Association-WVA) 1992 yılında Paris’te yayımlanmış olduğu “Mesleki Etik Yasasında” deontoloji ve etik terimlerin tanımı yapılmamış ancak “Genel İlkeler” başlığı altındaki 3. maddede “Bu yasa, veteriner hekimlerin görev, hak ve davranışlarının rehberi olacak; var olan etik standartları birleştirecek, dünyadaki tüm veteriner hekimlere temel ilkeler sunacak ve topluma sunulan hizmetlerin garantisini olacaktır” şeklinde ifade edilmiştir (2).

Türkiye’de “Veteriner Tarihi ve Deontoloji” dersi 1944 yılında Ord. Prof. Hilmi Dilgimen tarafından Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinde verilmeye başlanmış ve 1950 yılında “Veteriner Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü” kurulmuştur (8). Kürsünün kuruluşu ile birlikte kurulan tüm veteriner fakültelerinde “Deontoloji” dersi aynı içerikte ve amaçta ancak farklı başlıklar altında okutulmaya başlanmıştır. Günümüzde Türkiye’deki mevcut veteriner fakültelerinde, ders/derslerin adı farklılık göstermekle birlikte Veteriner Eğitim Programı (02.02.2008 tarih ve 26775 Sayılı) içerisinde zorunlu ders kapsamında yer almaktadır (9).

Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi’nin 25.06.1994 tarih ve 42 sayılı kararıyla kuruluşunu gerçekleştiren Aydın Veteriner Hekimleri Odası, bir mesleki kuruluş olarak faaliyetlerine aralıksız olarak devam etmektedir (7). Oda üyelerinin gönüllülük esaslarına dayanarak cevaplandırılmaları istenen soruların ışığında gerçekleştirilen bu çalışma ile Aydın ili yerinde serbest olarak mesleki faaliyetlerini sürdüren veteri-

ner hekimlerin deontolojik bakış noktasında ki tutum ve davranış ölçeklerini belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmanın materyalini, Aydın Veteriner Odasına kayıtlı veteriner hekimlere uygulanan anket çalışmasından elde edilen veriler oluşturmaktadır. Anket çalışması 2 kısımdan oluşmuştur. 1. kısımda katılımcılara yaş, deneyim, etik ve deontoloji dersi alma durumu ve lisans sonrası yüksek lisans/doktora eğitimine ilişkin sorular sorulmuş ve elde edilen veriler “demografik değişkenler” olarak tanımlanmıştır. Anketin 2. kısmında katılımcıların tutum ve davranışlarını ölçebilmek için, 20 adet taslak soru hazırlanmıştır (10). Araştırma kapsamındaki odaya kayıtlı 16 veteriner hekimle yüzyüze görüşmeler yapılmış ve bazı anket sorularında değişikliklere gidilmiş, yeniden görüş alınmıştır. Anket çalışmasında katılımcıların cevaplarını ölçebilmek için 5 dereceli Likert ölçeği kullanılmıştır (1=kesinlikle katılmıyorum, 3=Emin değilim, 5= kesinlikle katılıyorum) (11). Çalışmada, katılımcıların verdikleri cevaplara göre yüzde ve ortalama değerler hesaplanmış ve tablo halinde sunulmuştur. Hesaplanan ortalama puan 3’ün altındaki yargılar olumsuz, 3 ve 3’ün üstündeki yargılar ise olumlu bir tutum olarak yorumlanmıştır.

Çalışmada Likert tipi bir tutum ölçeğinde güvenilirlik düzeyini saptamak için Cronbach alpha katsayısı dikkate alınmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliğine bakılmış ve Cronbach alpha değerini düşüren 5 soru çıkarılarak, Cronbach alpha değeri 0.80 bulunmuştur. Ölçeğin yapı geçerliğinin test edilmesi için ise faktör analizi (temel bileşenler analizi) yapılmıştır. Verilerin ve örneklem temelde bileşenler analizine uygunluğunu belirlemek amacıyla Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi uygulanmıştır (12). KMO katsayısının 0.60 değerinin üzerinde olması ve Bartlett testinin anlamlı bulunması ($p < 0.001$), anket çalışmasından elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğunu ve örneklem büyüklüğünün yeterli olduğu şeklinde yorumlanmıştır (12,13).

Araştırmada, odanın üyelerine açık whatsapp grubundan kurumun izni ile tüm üyelere ulaşılmış ve araştırma hakkında bilgi verilerek (aydınlatılmış onam), anket çalışmasına katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Ancak elektronik ortamda gönderilen anketlere, odaya kayıtlı 575 veteriner hekimden sadece 82 tanesi katılmak istediğini bildirmiş ve anket sorularını cevaplamıştır. Ayrıca yapılan hesaplamada %10 hata oranı, %95 güvenilirlik düzeyinde örneklem büyüklüğü 83 olarak bulunduğundan için, örneklem büyüklüğü yeterli kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmaya katılan veteriner hekimlerin %14.6’sı kadın, %85.4’ü erkek olup, ortalama 14.80 ±9.69 (min: 1; mak: 38) yıldır veteriner hekim olarak görev yaptıkları belirlenmiştir. Katılımcılara ait bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde veteriner hekimlerin %18.3’ünün 20-29, %39’unun 30-39, %25.6’sı 40-49, %17.1’i 50-59 yaş aralığında oldukları belirlenmiştir. Katılımcıların önemli bir kesiminin Adnan Menderes, Ankara, Uludağ ve Selçuk Üniversitesi veteriner fakültesinden mezun oldukları tespit edilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların sadece %28.1’inin mezuniyet sonrası yüksek lisans, doktora eğitimi aldığı ve %7.3’ünün ise

Tablo 1. Veteriner hekimlere ait demografik yapı
Table 1. Demographic structure of veterinarians

Demografik değişkenler		n	%
Cinsiyet	Kadın	12	14.6
	Erkek	70	85.4
Yaş	20-29	15	18.3
	30-39	32	39.0
	40-49	21	25.6
	50-59	14	17.1
Mezun olduğu Veteriner Fakültesi	Adnan Menderes Üni.	18	22.0
	Ankara Üni.	16	19.5
	Uludağ Üni.	12	14.6
	Selçuk Üni.	7	8.5
	Afyon Kocatepe Üni.	5	6.1
	Van Yüzüncü Yıl Üni.	5	6.1
	Fırat Üni.	4	4.9
	İstanbul Üni.	4	4.9
	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üni.	3	3.7
	Kafkas Üni.	3	3.7
	Erciyes Üni.	2	2.4
	Balıkesir Üni.	1	1.2
	Dicle Üni.	1	1.2
	Ondokuz Mayıs Üni.	1	1.2
Mezuniyet sonrası yüksek öğrenim durumu	Yüksek lisans yaptım	13	15.9
	Doktora yaptım	10	12.2
	Y. Lisans/Doktora yapmadım	59	72.0

ileri de yapmayı düşündükleri belirlenmiştir.

Veteriner fakültelerinin ders müfredatları incelendiğinde, deontoloji konusunun, zorunlu ders müfredatı kapsamında olduğu ancak farklı başlıklar altında yer aldığı görülmüştür. Örneğin “Mesleki Etik, Deontoloji ve Veteriner Hekimliği Mevzuatı”, “Veteriner Hekimliği Mevzuatı, Etik”, “Mesleki Etik, Deontoloji ve Veteriner Hekimliği”, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji”, Mesleki Etik ve Veteriner Hekimliği Mevzuatı”, “Mesleki Etik ve Deontoloji” gibi. Bu bağlamda farklı başlıklar

altında da verilebilen “Veteriner Hekimliği Mevzuatı, Mesleki Etik, Deontoloji” ders/derslerini aldığını katılımcıların %100’ü bildirmiş olup, derse ilişkin görüşleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların önemli bir kısmının bu dersi alanın uzmanı öğretim elemanından aldığı ve ders kredisinin artırılmasını istediği görülmektedir. Çalışmada ayrıca katılımcıların %44’ü dersin sahada etik ve deontolojik sorunların çözümünde olumlu etkileri olduğunu bildirmiştir.

Tablo 2. Verilen Deontoloji dersine ilişkin görüşler
Table 2. Opinions on the course of Deontology

Görüşler	n	%
Dersi, branş hocasından mı aldınız?	Evet	67 81.7
	Hayır	15 18.3
Ders, etik ve deontolojik sorunların çözümünde yol gösterici oldu mu?	Evet	36 43.9
	Hayır	13 15.9
	Kısmen	33 40.2
Dersin kredi sayısı artırılmalı mı?	Evet	65 79.3
	Hayır	17 20.7

Aydın Veteriner Hekimleri Odası Üyelerinin Etik ve Deontolojik Kaynaklı Sorunlarına yönelik tutumlarını ölçmek için yapılan analizde Cronbach alpha değeri 0.80, Yapı Geçerlilik analiz değeri %67.79 olarak tespit edildi. Çalışmada faktör analizinin örnekleme uygulanabilirliğini değerlendirmek için yapılan Kaiser-Meyer-Olkin ve Bartlett's analiz sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. KMO ve Bartlett Testi
Table 3. KMO ve Bartlett Test

KMO örnekleme uygunluk ölçüsü		0.830
Bartlett küresellik test	Yaklaşık X ²	475.910
	Sig.	0.000

KaiserMeyer- Olkin ve Bartlett's analizi ile KMO=0.83 yeterlilik katsayısı ve p= 0.00 elde edilerek örneklemin yeterli olduğu ve verilerin ileri analiz için uygun olduğu kanaatine varıldı. Yapılan faktör analizi sonucunda toplam 15 maddeden oluşan 3 faktörlü (F1=ücret, F2=mesleki tutum-davranış ve F3=meslek örgütleri) ölçek elde edildi. Bu 3 faktör, toplam varyansı %67.79 oranında açıklamaktadır. Katılımcılara sorulan 15 adet soru ve 5'li likert tip ölçeği kapsamında verilen cevaplar ile cevaplara göre hesaplanan ortalama puan Tablo 4'te verilmiştir.

Katılımcıların verdikleri cevaplara göre hesaplanan ortalama puan 3'ün altındaki yargılar olumsuz, üstündeki yargılar ise olumlu bir tutum olarak yorumlanmıştır. Tablo 4 incelendiğinde katılımcıların, asgari ücret tarifesine uyulmadığı, veteriner hekimlerin çalışma saatleri içerisinde iş kıyafeti (beyaz önlük, tulum, operasyon önlüğü vb.) giymediği, veteriner hekimlerin birbirlerine maddi ve manevi destek olmadığı, tutum ve davranışlarıyla toplum içerisinde mesleği yeterince temsil etmedikleri yönünde görüşleri olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmaya katılan veteriner hekimlerin %14.6'sı kadın, %85.4'ü erkek olup, bu bulgu Kızıltepe'nin (10) çalışması ile paralellik göstermektedir. Katılımcılar arasında erkek sayısının, kadın sayısından yüksek oranda olması, Başağaç ve ark. (14) ve Demir ve ark.(15) çalışma sonuçlarıyla uyumlu olmakla beraber, günümüzde kadınların da büyük ilgi göstermelerine rağmen veteriner hekimlik mesleğinde erkeklerin daha ağırlıkta olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmada, hekimlerin %39'unun 30-39 yaş aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma bulgusuna paralel olarak, yapılan diğer anket çalışmalarında da en fazla katılan yaş grubunun 30-39 olduğu bildirilmiştir (10,17). Türkiye'de üniversite mezuniyet yaşının 22-25 yaş bandında olduğu düşünüldüğünde teknolojiyi kullanabilen 30-39 yaş grubunun mezuniyet sonrası iş-emek-gelir üçlemesinde, iş performansı-doyumu ve tecrübeye ulaştıktan sonra bu tarz çalışmalara katılmada daha ilgili oldukları ve görüş ve tecrübelerini paylaşmaya çalıştıkları ve bu açıdan bu verilerin değerli olduğu söylenebilir.

Çalışmada katılımcıların %22 oranla, Adnan Menderes Üniversitesi (ADÜ) Veteriner Fakültesi'nden mezun oldukları belirlenmiştir. Katılımcı veteriner hekimlerin önemli bir kısmının

yüksek lisans/doktora yapmadıkları ve/veya düşünmedikleri belirlenmiş olup, bu sonuç, Demir Ayvazoğlu'nun (18) çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. İki farklı yerde yapılan bu iki araştırma sonuçlarındaki benzerlik, gerek yüksek lisans ve doktora eğitimine başvurma koşullarının zorluğuna gerekse de bu eğitimlerin yorucu ve uzun bir mesai istemesi gibi nedenlere bağlanabilir.

Türkiye'de bugün itibarıyla, 30 veteriner fakültesinin 22'sinde (%73.3) Mesleki etik ve deontoloji dersini veren Anabilim Dalının (Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji) kurulmuş olduğu ve 15'inde (%50) dersi verecek ilgili Anabilim Dalının kadrolu öğretim üyesinin bulunduğu belirlenmiştir (19). Katılımcılara sorulan "Veteriner Hekimliği Mevzuatı, Mesleki Etik ve Deontoloji ders/derslerini ilgili branş hocasından mı aldınız?" sorusuna verilen %81.7 evet cevabı, olumlu bir algı yaratmakla birlikte veteriner hekimliği eğitim-öğretim programı içerisinde zorunlu ders kapsamında olmasına karşın hala konunun uzmanı öğretim elemanının bulunmadığı fakültelerin varlığı (%50), mesleki etik-deontoloji bilim dalı adına bir eksiklik olarak kabul edilmelidir.

"Veteriner Hekimliği Mevzuatı, Mesleki Etik ve Deontoloji" ders/dersleri sahada karşılaşılan sorunların çözümünde yol gösterici oldu mu?" sorusuna katılımcıların %43.9'u evet, %40.2'si ise kısmen yanıtını vermişlerdir. Bu çalışma bulgusuna paralel olarak yapılan araştırmalarda, eğitimin etik ve deontolojik perspektiften karar verebilme üzerine olumlu etkisinin olduğu bildirilmiştir (20,21). Nitekim Karataş ve Ak (22) tarafından yapılan bir çalışmada, etik dersi alan tıp fakültesi öğrencileri ile etik kurallarla ilgili bilgiye sahip olanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla beraber katılımcıların verdiği %40 oranındaki "kısmen" yanıtı, Kızıltepe (10) çalışma bulgusuna (%37.8) yakın olmakla birlikte "Emin Değilim" yanıtı altında pratikte yaşayarak öğrenme düşüncesinin yattığı söylenebilir. Kızıltepe (10) çalışmasında bu oranın yüksekliğini, Türkiye'deki birçok veteriner fakültesinde ilgili anabilim dalının bulunmaması, müfredatta belirtilen konuları içeren derslere yer verilmemesi ya da bu derslerin farklı alanların öğretim üyeleri tarafından okutulması gibi etkenlerle ilişkilendirmiştir. Ancak bu yargı ile çalışma bulgusu arasında bağlantı kurmak mevcut koşullar için geçerli değildir. Nitekim yapılan çalışmada katılımcıların %81.7'si gibi önemli bir kısmının bu dersi branş öğretim elemanından aldığı belirlenmiştir. Ayrıca bugün Türkiye'de veteriner fakültelerinde ilgili anabilim dalının yapılması ve uzman öğretim üyesinin sayısının 2010 yılına göre önemli oranda arttığı söylenebilir.

Veteriner Fakültelerinde, "Veteriner Hekimliği Mevzuatı, Mesleki Etik ve Deontoloji" derslerinin sayısı artırılmalı mı? sorusuna %79.3 gibi bir oranda evet cevabı verilmesi, bu alanda bir eksiklik olarak görülmüştür. Nitekim bu çalışma bulgusuna paralel olarak, Özen ve ark. (23) çalışmasında "Veteriner hekimliği eğitiminin zayıf yanları"na ilişkin sorusuna katılımcıların %26.1'i "Deontoloji ve etik dersinin yeterli olmaması" cevabını vermiştir. Bu bakımdan veteriner fakültelerinde zorunlu ders müfredatında yer alan etik ve deontoloji ders yükünün artırılmasının gerekliliğinden bahsedilebilir.

Yapılan çalışmada "Veteriner Hekimler Asgari Ücret Tarifesine Uyarlar" yargısının puan ortalaması 3'ün altında olması

Tablo 4. Deontolojik Değerlendirme ile ilgili sorular ve verilen cevaplar
Table 4. Questions and answers about Ethical Evaluation

Parametreler	Kesinlikle katılıyorum		Katılıyorum		Emin Değilim		Katılmıyorum		Kesinlikle katılmıyorum		Ortalama Puan
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
F1-Veteriner Hekimler Asgari Ücret Tarifesine Uyarlar	2	2.4	17	20.7	35	42.7	9	11.0	19	23.2	2.68
F1-Veteriner Hekimler emek-fiyat performansına göre hizmet verirler	6	7.3	32	39.0	27	32.9	7	8.5	10	12.2	3.20
F2-Veteriner hekimler çalışma saatleri içerisinde iş kıyafeti (beyaz önlük, tulum, operasyon önlüğü vb.) giymektedirler	4	4.9	18	22.0	37	45.1	17	20.7	6	7.3	2.88
F2-Veteriner Hekimler hasta sahibi ve hastasına karşı empati kurabilme duygularına sahiptirler	11	13.4	31	37.8	28	34.1	7	8.5	5	6.1	3.43
F2-Veteriner Hekimler “Kişisel ve ticari reklam yasağına” yönetmelik hükümlerince bağlı kalmaktadırlar	9	11.0	24	29.3	35	42.7	8	9.8	6	7.3	3.26
F2-Veteriner Hekimler hasta sahipleri- meslektaşlarına karşı “doğru iletişim becerilerine” sahiptirler	10	12.2	22	26.8	34	41.5	11	13.4	5	6.1	3.25
F2-Veteriner Hekimler, birbirlerinin mesleki uygulamalarına, bilimsel tutumlarına ve mesleki tecrübelerine saygı duymaktadırlar	13	15.9	23	28.0	29	35.4	10	12.2	7	8.5	3.30
F2-Veteriner Hekimler kendi aralarında birbirlerine maddi ve manevi destek sunmaktadırlar	5	6.1	14	17.1	39	47.6	12	14.6	12	14.6	2.85
F2-Veteriner Hekimler meslektaşlarına karşı, bazen karalama-lekeleme tavrı içerisinde bulunabilmektedirler	14	17.1	21	25.6	36	43.9	9	11.0	2	2.4	3.43
F2-Veteriner Hekimlerin tutum ve davranışlarıyla toplum içerisinde mesleğimizi olumlu yönde temsil edebilmektedirler.	2	2.4	21	25.6	35	42.7	14	17.1	10	12.2	2.89
F2-Veteriner Hekimler yaşadıkları anlaşmazlıklarda önce kendi aralarında çözüm yolu aramaktan kaçınırlar	17	20.7	24	29.3	30	36.6	9	11.0	2	2.4	3.54
F3-Aydın Veteriner Hekimleri Odası, veteriner hekimlerin özlük haklarını mesleki sınırlar içerisinde korumaktadırlar	41	50.0	23	28.0	11	13.4	4	4.9	3	3.7	4.16
F3-Aydın Veteriner Hekimleri Odası, sahada yaşadığımız ücretlerin alınması ile ilgili olarak hukuki haklarımız konusunda tüm desteğini sunmaktadırlar	30	36.6	28	34.1	18	22.0	3	3.7	3	3.7	3.96
F3-Meslek Örgütlerimizin güçlendirilmesi için, tüm meslektaşlarımızın birlik ve dayanışması gerekmektedir	70	85.4	10	12.2	2	2.4	-	-	-	-	4.82
F3-Meslek Örgütlerimiz, meslektaşlarımız arasında ki sosyal ve mesleki dayanışmanın sağlanması için önemli katkılar sunar	54	65.9	17	20.7	8	9.8	1	1.2	2	2.4	4.46

olumsuz bir tutum olarak kabul edilmiştir. Bu çalışma bulgusuna benzer olarak Kızıltepe (10) çalışmasında, mesleğe saygı ve rekabet konusunda rastlanan en önemli sorunlarından birisinin asgari ücret tarifesine uyulmaması olduğunu bildirmiştir. Aynı şekilde Özen ve ark. (24) yaptıkları çalışmada, katılımcıların sadece beşte birinin asgari ücret tarifesine her zaman uyabildiğini bildirmiştir. Bu veriler doğrultusunda, asgari ücret tarifesine uyma konusunda hala sorunların yaşandığı söylenebilir.

Çalışmada “Veteriner Hekimler emek-fiyat performansına göre hizmet verirler” yargısının puan ortalamasının 3’ün üzerinde çıkması, mesleğin vizyonu adına önemli bir tutumdur. Nitekim deontolojik duyarlılık noktasında veteriner hekimlerin performansının önemli bir kriter olduğu söylenebilir (25). “Veteriner hekimler çalışma saatleri içerisinde iş kıyafeti (beyaz önlük, tulum, operasyon önlüğü vb.) giymektedirler” yargısının puan ortalaması 3’e yakın (2.88) olmakla beraber olumsuz bir tutum olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda mesleğin hekimlik yönünü vurgulamada önemli bir temsil yeteneğine sahip olan beyaz önlüğün çalışma saatleri içinde kullanılmasının gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır. Nitekim Uygulama Yönetmeliği’nin 110. maddesinde “Veteriner hekim, muayenehanede beyaz gömlek ve işin özelliğine göre özel giysi giyer. Diğer yardımcı personele ise ayrı renkte iş ortamına uygun giysiler kullanılmak zorundadır” ibaresi bulunmaktadır.

“Veteriner Hekimler hasta sahibi ve hastasına karşı empati kurabilme duygu bilincine sahiptirler” yargısının puan ortalamasının 3.43 olması, veteriner hekimlerde empati yeteneğinin varlığı ile hasta ve hasta yakınına karşı olumlu tutum sergileyebildiklerini düşündürmektedir. Bu çalışma bulgusu, Uygulama Yönetmeliği’nin “Hasta ve Hasta Sahibine Özen Gösterme” başlığının yer aldığı 83. Maddesi ile uyumlu bulunmuştur.

“Veteriner Hekimler “kişisel ve ticari reklam yasağına” yöneltmelik hükümlerince bağlı kalmaktadırlar” yargısının puan ortalaması 3.43 olup, yargı olumlu olarak değerlendirilmiştir. Uygulama Yönetmeliği’nin 71. Maddesinde de kişisel ve ticari reklam yapmak yasaklanmıştır. Reklam, tüm sağlık alanlarında, üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir konudur. Nitekim reklamın sağlık hizmetinde yaratacağı etik ihlaller önem arz etmektedir. Reklam; dürüstlük, özerkliğe saygı, adalet, zarar vermeme gibi temel etik ilkeler ile meslek onuru ve hasta- (hasta sahibi) ile hekim arasındaki ilişkinin zedelenmesine neden olmaktadır (26). Aslım ve Yaşar (2017)’in veteriner hekimlikte kartvizit kullanımı üzerine yaptıkları bir çalışmada, kartvizitlerde tanıtım amacını aşan haksız rekabet ve mesleğin değer kaybetmesine neden olabilecek kartvizitlerin kullanıldığı ve bu konuda bir düzenleme yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

“Veteriner Hekimler hasta sahipleri-meslektaşlarına karşı “doğru iletişim becerilerine” sahiptirler” yargısının puan ortalaması 3.25 olup ortama değerinde yer alması umut verici olarak değerlendirilmiştir. Veteriner hekimlerin mesleklerini icra ederken iletişim becerilerini geliştirmesi, hasta sahibi ile iletişimde kendisini hayvan sahibinin yerine koyarak, hayvanların sahipleri için çok değerli varlıklar olduğunu unutmadan hareket etmesi gerekmektedir (28). Yine Avusturalya’da kırsalda görev yapan veteriner hekimler üzerinde yapılan bir çalışmada “Bir veteriner hekimde olması gereken en önemli özellikler nelerdir?” sorusuna, katılımcıların %45’i “iletişim ve empati

kurabilme ile hayvan sahiplerinin güvenini kazanma” yanıtını vermişlerdir (29). Bu durum hasta sahiplerinin veteriner hekime güvenini ve bağlılığını artırdığı gibi işletmenin kazancına da olumlu etkiler yaratacaktır.

“Veteriner Hekimler, birbirlerinin mesleki uygulamalarına, bilimsel tutumlarına ve mesleki tecrübelerine saygı duymaktadırlar” yargısı 3.30 ile ortalamanın üstünde puan almıştır. Mesleki saygı içinde meslek deneyimin ve bilimsel bilginin önemsenmesi, meslektaşlar arası dayanışma ve birliğin pekişmesini sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu çalışma bulgusuna paralel olarak Kızıltepe (10) çalışmasında veteriner hekimlerin birbirlerinin mesleki düşünce ve eylemlerine, uzmanlıklarına saygı gösterdiklerini ve mesleki bilgi ve donanımın mesleki saygınlığı kazanmada önemli bir etken olduğunu bildirmiştir.

Katılımcılara sorulan; “Veteriner Hekimler kendi aralarında birbirlerine maddi ve manevi destek sunmaktadırlar” yargısının ortalama puanı 2.85 ile ortalamanın altında yer almıştır. “Veteriner Hekimler meslektaşlarına karşı, bazen karalama-lekeleme tavrı içerisinde bulunabilmektedirler” yargısı 3.43; “Veteriner Hekimler yaşadıkları anlaşmazlıklarda önce kendi aralarında çözüm yolu aramaktan kaçınırlar” yargısı 3.54 puan ile ortalamanın üstünde yer almış ve yargılar arasında paralellik olduğu görülmüştür. Bu çalışma bulgusuna benzer olarak Kızıltepe (10) meslektaşlar arası ilişkiler faktöründe en sık rastlanan sorunun veteriner hekimlerin birbirlerine maddi ve manevi açıdan yardımcı olmada yaşandığını bildirmiştir. Veteriner hekimlerin birbirlerini karalama-lekeleme tutumun 3.43 ortalama değerinde bulunması düşündürücü olup deontoloji bakımından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Bu durum, Uygulama Yönetmeliği’nin Disiplin Cezaları bölümünde yer alan, 116. Maddesi (13) gereği yazılı ihtar gerektiren suç kapsamındadır. Ancak cezanın niteliğinden dolayı caydırıcı özellikte olmadığı söylenebilir. Meslektaşlar arası gelişen uyumsuzluk halinde çözüm yolundan kaçınmaları, ya da bu yolu tercih eden hekimlerin göreceli olarak düşük kalması elbette veteriner hekimliği etiği ve meslektaş dayanışması adına üzücü bir sonuç olarak değerlendirilmelidir.

Katılımcılara sorulan “Veteriner Hekimler tutum ve davranışlarıyla toplum içerisinde mesleğimizi olumlu yönde temsil edebilmektedirler” yargısının puan ortalaması 2.89 değeri ile 3’e yakın olsa da, olumlu değerlendirmek mümkün değildir.

Veteriner hekimler toplum içerisinde mesleklerini doğru temsil etmelidir. Veteriner hekimlik mesleğinin saygınlığının korunması ve doğru temsil edilmesi her veteriner hekim için asli bir görev gibi algılanmalıdır. Bu bağlamda gerek Türk Veteriner Hekimleri Birliği gerekse Veteriner Hekimleri Odalarına önemli görevler düşmektedir. Bu konuda veteriner hekimlere yönelik meslek içi eğitim çalışmalarına öncelik verilmelidir.

Yapılan faktör analizde 3 başlık olarak belirlenen meslek örgütü kapsamında sorulan sorular içinde “Aydın Veteriner Hekimleri Odası” (AVHO) ” özelinde meslek örgütlerine ilişkin soruların değerlendirilmesinde yargılardan “Aydın Veteriner Hekimleri Odası, veteriner hekimlerin özlük haklarını mesleki sınırlar içerisinde korumaktadırlar” yargısının puan ortalaması 4.16 ile; “Aydın Veteriner Hekimleri Odası, sahada yaşadığımız ücretlerin alınması ile ilgili olarak hukuki haklarımız konusun-

da tüm desteğini sunmaktadırlar” yargısı 3.96 ile ortalamanın üstünde çıkmıştır. Sorulan her iki sorunun sonuçlarının ortalamasının üstünde yer alması, AVHO özelinde olumlu değerlendirilebilir. Bu bulgulara göre AVHO kuruluş amaçlarına uygun faaliyetlerini sürdürdüğü ve üzerine düşen deontolojik sorumluluğu yerine getirdiği söylenebilir (7). Meslek örgütlerinin meslektaşlar arası dayanışmayı sağlamak, üyelerinin özlük haklarının korunmak, aynı amaç için bir arada bulunmak gibi hedeflerini, AVHO’nun gerçekleştirdiği söylenebilir. Bu çalışma bulgusundan farklı olarak Özen ve ark. (2003b) ’nın, Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde yer alan 22 ilde, farklı sektörlerde hizmet veren veteriner hekimleri kapsayan çalışma sonuçlarına göre; %50 oranında “Odalar beklentilerime yanıt vermiyor” yargısına ulaşılmış, ancak bu yargıyı destekler soru ve/veya sorunların farklı olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Sonuç olarak, çalışma tüm yönleri ve parametreleriyle değerlendirildiğinde, AVHO üyelerinin, veteriner hekimlerin mesleki uygulamalarda “deontoloji” kavramlarına uzak olmadığı ancak gerekliliği-gereksinimi konusunda bazı eksikliklerin olduğu söylenebilir. Mesleğin uygulama alanı içinde şekillenen-karşılaşılan sorunlar, ihmaller ve aksaklıklar büyük oranda Veteriner Hekim Odalarını ilgilendirmektedir. Bu bağlamda mesleki etik önceliğinde deontolojiyi de içine alan, hizmet içi eğitim-seminer-panel ve benzeri faaliyetlere ağırlık verilerek düzenli aralıklarla yapılması bir öneri olarak sunulabilir. Ayrıca, “Veteriner Hekimliği Etiği ve Deontoloji” dersinin 5 yıllık eğitim-öğretim müfredatında; hem ders sayısının artırılması hem de bir dönem ile sınırlı kalmayıp birkaç dönemde uygulama programlarıyla beraber okutulması da etik ve deontolojik soruların çözümünde etkili olacağı söylenebilir.

BEYANNAMELER

Etik Onayı

Makalenin yazarları, makalede sunulan verilerin, bilgilerin ve dokümanların akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçlarının bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olduğunu beyan etmektedirler.

Çıkar Çatışması

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemektedir.

Yazar Katkıları

Fikir, Kavram ve Tasarım: AK

Veri Toplama ve Analiz: PAD

Makalenin Yazımı: AK

Eleştirel İnceleme: AK

Veri kullanılabilirliği

Bu çalışmanın bulgularını destekleyen veriler makul talep üzerine sorumlu yazardan temin edilebilir.

Teşekkür

Çalışmaya katılmayı kabul eden meslektaşlarımıza, Aydın Veteriner Hekimleri Odası Başkanı ve Yönetim Kurulu Üyelerine teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Anonim. Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 1932.
2. Menteş A. Türk Veteriner Hekimliği Tarihinde Deontoloji, Ülkemizde ve Dünyada Bugünkü Durumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1996, Ankara.
3. Özen, A. Yerlikaya, H. Mesleki Etik ve Derontoloji, Ders Notları, Fırat Üni, Veteriner Fakültesi, Ders Teksiri 2001, No:50, Elazığ.
4. Sayım, F. Sağlık Piyasası ve Etik. 2011, 51-63, MKM Yayıncılık, Bursa.
5. Bayat, AH. Deontoloji Notları. EÜ. Tıp Fakültesi Dekanlığı, 1996, Yayın Bürosu, İzmir.
6. Erdem, A. Tıp Etiği, 2006; Güneş Kitabevi Ltd.Şti, Ankara.
7. Koç A. Aydın Veteriner Hekimleri Odası’nın Tarihçesi, Yapısı ve İşleyişi. Vet Hekim Der Derg 2020; 91(2): 110-121, DOI: 10.33188/vetheder.675102.
8. Erk N, Dinçer F.Türkiye’de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi., 1970; Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
9. Anonim; 02.02.2008 Tarih ve 26775 Sayılı Yükseköğretim Kurulu Başkanlığından: Doktorluk, Hemşirelik, Ebelik, Diş Hekimliği, Veterinerlik, Eczacılık Ve Mimarlık Eğitim Programlarının Asgari Eğitim Koşullarının Belirlenmesine Dair Yönetmelik.
10. Kızıltepe A. Türkiye’de Klinik Veteriner Hekimliği Uygulamalarında Karşılaşılan Deontolojik-Etik Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, Basılmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü,2010, Ankara.
11. Hoşgörür V. Bogardus, Guttman ve Likert Ölçekleri . Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty , 2014; 10(1): 346-357.
12. Field A. Discovering statistics using SPSS. London: 2005, SAGE Yayınları.
13. Karal H, Kokoç M. Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Ağ Sileri Kullanım Amaçlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması . Turkish Journal of Computer and Mathematics Education, 2013; 1(3): 251-263.
14. Başağaç Gül RT, Özkul T, Akçay A, Özen A. Historical profile of gender in Turkish veterinary education. JVME, 2008; 35: 305-309.
15. Demir P, Koç Uğurlu A, Arslan ES. Kafkas ve Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Öğrencilerinin Veteriner Hekimlik Mesleğine ve İstihdam Alanlarına Yönelik Görüşleri. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi,

2016; 42(1):77-81.

16. Özen A, Ateş BK. Sosyo-Kültürel Değişkenler Işığında Veteriner Hekimliğinin Profili: I. Sınıf Bilinci ve İş Doyumu. Veteriner Bilimleri Dergisi, 2003a;19; (1-2):39-48.

17. Özen A, Ateş BK. Sosyo-Kültürel Değişkenler Işığında Veteriner Hekimliğinin Profili: II. Mesleki Örgütlenme. Veteriner Bilimleri Dergisi, 2003b; 19;(1-2): 49-56.

18. Demir Ayvazoğlu P (2020). Kars İlindeki Veteriner Klinik İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Yapısı Ve SWOT Analizi İle Sektörün Değerlendirilmesi. Tüm Yönleri ile Kuzey Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık, 2020; ISBN: 978-625-7279-25-3, İksad Yayınevi, Ankara, 461-479.

19. Anonim. Veteriner Programı Bulunan Tüm Üniversiteler. Erişim: <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=10232>, 2021, Erişim tarihi: 26.07.2021.

20. Dierckx de Casterlé B, Grypdonck M, Vuylsteke-Wauters M, Janssen P. Nursing students' responses to ethical dilemmas in nursing practice. Nurs Ethic, 1997; 4(1):12-28.

21. Numminen O, Leino-Kilpi H. Nursing students' ethical decision-making: A review of the literature. Nurs Educ Today, 2007; 27:796-807.

22. Karataş M, Ak M. (2012): The perspective of medical students to ethics and ethics courses: Malatya İnönü University Medical Faculty. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 2012;19(1):14-18.

23. Özen A, Doğan Ö, Başağaç Gül RT, Özkul T, Yüksel E. Türkiye'de Veteriner Hekimliği Üzerine Araştırmalar: I. Veteriner Hekimliği Eğitim-Öğretimi. Kafkas Univ Vet Fak Derg, 2012; 18(4): 605-611.

24. Özen A, Yüksel E, Doğan Ö. Veteriner İlaçları Satış Yetkisinin Veteriner Hekimliği Açısından Değerlendirilmesi: I. Klinisyenlerin İlaç Satış Yetkisi Konusundaki Tutumları. Kafkas Univ Vet Fak Derg, 2010; 16(5): 805-812.

25. Özen A, Özen R, Yüksel E, Yaşar A, Yerlikaya H. Veteriner Hekimliği Kliniklerinin Ticari Performansı Üzerine Etkili Bazı Faktörler I. Bilgi Edinme Eğilimi Ve Deontolojik Tutum. FÜ Sağlık Bil Derg, 2005; 19(2):115-121.

26. Erer S. Sağlık hizmetlerinde reklam. Genel Tıp Derg, 2010; 20(2):73-78.

27. Aslım G, Yaşar A. Serbest Veteriner Hekimlerin Kullandıkları Kartvizitler Üzerine Bir Değerlendirme. Erciyes Üniv Vet Fak Derg, 2017; 14(1): 1-9.

28. Türkmenoğlu E. Veterinary Medicine and Empathy. Kocatepe Vet J, 2016;9(1):39-42. DOI: 10.5578/kvj.10912.

29. Heath TJ, Niethe GE. (2001): Veterinary practitioners in rural Australia: A national survey. Australian Veterinary Journal, 2001; 79: 464-469.